

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

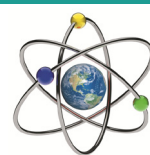
№10
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 322 sahifa,
3-oktyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Use of Innovative Pedagogical Technologies in the Development of Critical Thinking	16
<i>Gulnar Atakhanova Orinbaevna</i>	
Current Aspects of Designing and Implementing Extracurricular Educational Activities at the Primary General Education Level.....	20
<i>Amankosova Dinara Gabitovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyachi shaxsiyati va kasbiy mahorati shakllanishining nazariy asoslari....	24
<i>Axmadaliyeva Moxlaroy To'xtapolatovna</i>	
Pedagogical Model and Stages of Teaching Subjects Through a Project-Based Approach	28
<i>Bannayev Qosimjon</i>	
Lotin tili va zamonaviy tibbiy terminologiya: tarixi, vazifasi va amaliy ahamiyati	31
<i>Eshmurodova Shirin Oybekovna</i>	
Motor alaliyaning nonutqiy simptomatikasi	34
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Talabalar etnomadaniy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari	38
<i>Isomiddinov Asliddin Baxriddin o'g'li</i>	
Texnologiya darslarida o'quvchilarning texnik savodxonligini robototexnika elementlari asosida rivojlantirish.....	41
<i>Jabborova Umida</i>	
Fizika fanini mutaxassislik fanlari integratsiyasi asosida o'qitishda bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	45
<i>Xayrullayev Asliddin Isatullayevich</i>	
Talaba tomonidan mutaxassislik tilini o'zlashtirishda monologik nutqni o'rgatishning samarali usullari masalasi haqida.....	51
<i>Karimov N. M.</i>	
Zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashda kasbiy motiv va motivatsiyaning o'rni	54
<i>Melikova Elnora Shuxratovna</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda pragmatik kompetensiyaning roli.....	58
<i>Mustafayeva Nilufar Ulashovna</i>	
O'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik strategiyalari	62
<i>Nishonova Dilafuz</i>	
Computer-Based Formative Assessment: Advantages and Challenges in Teaching English to High School Students	66
<i>Obidjonova Shokhista Bakhtiyorovna</i>	
Metata'lim texnologiyalari asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlash tizimini takomillashtirish.....	70
<i>O'rolboyeva Durdona Sayfiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi darslarning an'anaviy darslarga nisbatan samaradorligini qiyosiy tahlil qilish.....	73
<i>Rasulev Bobirjan Atxamovich</i>	
Pedagogik faoliyatda pedagogning kasbiy taraqqiyoti motivatsiyasining psixologik xususiyatlari	78
<i>Rustamova Surayyo Shaxobiddinovna</i>	
Innovatsion kompetentlik tushunchasi va uning ilmiy-pedagogik asoslari.....	84
<i>Soliyev Eliyor Ravshan o'g'li</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar eshituv idrokini o'yinlar yordamida rivojlantirishning samarali usullari	88
<i>Xalilova Shahnoza</i>	
Zamonaviy ta'limda kommunikativ kompetensiyaning o'rni va ahamiyati.....	92
<i>Yaqubova Nigoraxon Ibrohimjon qizi</i>	
Soliq yuki – mamlakat soliq soliq tizimining asosiy mezonidir	97
<i>Suyunov Otabek Shuxrat o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va takomillashtirish yo'llari	101
<i>Ibodova Sarvinoz Sayfilloyevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida hospital pedagogika fanini o'qitishning dolzarb masalalari va uning uslubiy ta'minoti	106
<i>Inogamova Dilfuza Rahmatullaevna</i>	

Chizma geometriya va kompyuter grafikasi: an'anaviy fan va zamonaviy texnologiyaning uyg'unlashuvi .	111
<i>Raximov A. M., Tairova N. S., Sabirova D. U., Xasanova S. T., Tashpulatov R. X.</i>	
Геймификация в обучении английскому языку на начальном этапе обучения	114
<i>Курбанова Назира Низомиддиновна</i>	
Talabalarda tanqidiy va evristik fikrlashni shakllantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	117
<i>Adjyiev Nayrullo Nazrulloevich</i>	
Konstruktiv yondashuv asosida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish metodikasi.....	122
<i>Amirullayeva Barno Abdulhaqovna</i>	
Kimyo o'qitishda o'quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirishning tajriba-sinov natijalari.....	126
<i>Artiqov Maqsud Bahodirovich, Babanazarova Ayzada Omirbaevna</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni bilingvist sifatida shakllantirishda til o'rganish ko'nikmalari va kompetentsiyalarining rivojlanishi	131
<i>Axmadjonova Gulira'no Muxtorjon qizi</i>	
Talabalarning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishda kooperativ ta'limning metodik yondashuvlari.....	135
<i>Botiraliyeva Gulobar Mahamadismoil qizi</i>	
Talabalarni intellektual faoliyatga tayyorlashda ijtimoiy sherikchilikning pedagogik va metodik asoslari	139
<i>Dilbarjonov Avazbek Ravshanbek o'g'li</i>	
Teacher-Centered and Child-Centered Methods in Early Childhood Education: Insights From Finland and Uzbekistan	143
<i>Djaparova Gulnoza</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Metodik mahorat kuni" va "Metodik mahorat soati"ni tashkil etish	150
<i>Do'stov Davron Zulhaydarovich</i>	
Theoretical, Methodological, and Practical Factors of Differentiated Education	155
<i>Ergash Shonazarovich Khasanov</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatini rivojlantirishda kognitiv yondoshuv	160
<i>Gulbahor Xamidova</i>	
Mustaqil ta'lim – mustahkam bilim.....	164
<i>Halima Shukurova Sunatullayevna</i>	
Integrating Google Classroom and Project-Based Learning for Enhanced Synchronous and Asynchronous Education.....	168
<i>Inomkhojaeva Shodiyakhon Abdukodirkhoja qizi</i>	
O'quvchilarning innovatsion fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirishning nazariy asoslari.....	174
<i>Mamadaliyev Axadjon G'aniboyevich</i>	
Hududiy rivojlanishda innovatsion yondashuvlarni strategik boshqaruvga integratsiya qilish yo'llari.....	177
<i>Mo'minov Fazliddin Xusniddin o'g'li</i>	
O'rta yoshdagi ayollarda harakat faoliyatini rivojlantirishda milliy o'yinlarning pedagogik ahamiyati	184
<i>Mustafoev Sherali</i>	
Pedagogical and Psychological Foundations of Developing Higher-Order Thinking Skills in Students.....	188
<i>Nasimova Zarina Isomiddin kizi</i>	
Pedagogik ijodkorlikning kasbiy professionallikda namoyon bo'lish xususiyatlari.....	193
<i>Numonova Dildor Umurzoqovna</i>	
Ko'zi oqiz boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini o'rganishning nazariy asoslari	196
<i>Qarshiboyev Asliddin</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish masalalari.....	200
<i>Qilichova Marxabo Xudayqulovna</i>	
The Transformation of Existential Thought in British Literature: Iris Murdoch's Philosophical Humanism and the Reinterpretation of Freedom	204
<i>Rahmonqulova Zarnigor Nasimjon qizi</i>	
Sportchilarning elektron platformalardan foydalanishning metodik tahlili	209
<i>Saydullayev Zafar Erkinovich</i>	
Adabiy ta'limda estetik tarbiya	216
<i>Sharipov Elmurod Sa'dulla o'g'li</i>	
O'qituvchi-trenerning ko'p qirrali kasbiy-pedagogik funksiyalari	220
<i>Sulaymonov Jaxongir Solijonovich</i>	
Uzluksiz kasbiy rivojlanishda art-pedagogikaning o'qituvchilar hissiy farovonligiga ta'siri	223
<i>Suvanova Kamola Raimqul qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Raqamlashtirish muhitida umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish226 <i>Xamidova Komila Maxmudovna</i>
	Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....231 <i>Yo'ichiyev Shaxriyor Xusanovich, O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi</i>
	Совершенствование профессиональных компетенций будущих инженеров на основе интегративного подхода235 <i>Умарова Гулчехра Абитовна</i>
	Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning aqliy qobiliyatining psixologik xususiyatlari238 <i>Alanazarova Sholpan Artikbaevna, Artiqbaeva Miyassar Jumanazarovna</i>
	Biologiya ta'limida innovatsion metodlarni joriy etishda ta'lim menejmentining roli.....241 <i>Allayorova Maloxat Normaxmat qizi</i>
	Integrating Innovative Technologies for the Enhancement of Speech and Communication Skills Among Learners With Intellectual Disabilities in Uzbekistan: Pedagogical Approaches and Developmental Outcomes244 <i>Donisheva Gulruy Akhrorkulovna</i>
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilar o'qish savodxonligini rivojlantirishga metodik jihatdan tayyorlash.....247 <i>Doniyarov Mavlonbek Arabovich</i>
	Kimyoviy birikmalarda bog'lar sonini hisoblashning yangi matematik usullari.....252 <i>Ergashev Vahob Ergashevich</i>
	Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida257 <i>G'aniyeva Maftuna Abduaziz qizi</i>
	Pedagogika oliy o'quv yurtlarida steam fanlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitishning metodik asoslari261 <i>Jamolova Sitara Muzaffar qizi</i>
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini rivojlantirishda didaktik o'yinlar va interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi264 <i>Mamadiyurov Jamol</i>
	Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalar mustaqil faoliyatini rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar.....268 <i>Mamayusupova Nafisa Abdulatifovna</i>
	Para yengil atletikachilarda nayza uloqtirish texnikasini takomillashtirish uslubiyati271 <i>Qiyomova Shohsanam Yarash qizi</i>
	Difficulties in Enhancing Communicativeness of Pre-Service English Teachers275 <i>Kurbonova Maftuna Fakhriddinovna, Mirzayeva Gulshan Azamatovna</i>
	Principles of Teaching Basic Foreign Language Skills (EFL)278 <i>Samandarova Gulsara Ismatilloevna</i>
	O'quvchilarning innovatsion ta'lim muhitida tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning dolzarbligi282 <i>Toshpulatova Farida Radjabovna</i>
	Корпоративная культура педагогов и внутренняя стабильность ДОО286 <i>Буранова Шохноза Абдуразаковна</i>
	Развивать личностные качества учащихся на уроках географии.....290 <i>Шадиева Нигора Шариповна</i>
	Raqamli texnologiyalar yordamida oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion yondashuvlar295 <i>Baytileuova Gulnaz Quralbay qizi</i>
	Yangi avlod pedagoglarini tayyorlash: kompetensiyalar va qadriyatlarining roli.....298 <i>Ro'ziboyeva Ma'mura Abdunabiyevna</i>
	Astronomiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvdan foydalanib o'qitishning ta'lim tizimidagi o'rni301 <i>Barakayeva Sarvinov To'iqunovna</i>
	Alohida e'tiborga muhtoj bolalar bilan ishlashda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash.....305 <i>Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Namozova Sevinch Asqar qizi</i>
	Ma'naviy-axloqiy sifatlarni tarbiyalashda pedagogik qadriyatlarining ustuvorligi.....310 <i>Jumayeva Gulnara Tursunpulatovna</i>
	Talabalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlarini maqsadli boshqarishga tayyorlashning nazariy asoslari314 <i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i>
	Pedagogical Methodology Improve Students' Professional Mobility in Acquisition of Specialty.....319 <i>Khidirova Muhabbat Murodillayevna</i>

O'QITUVCHI-TRENERNING KO'P QIRRALI KASBIY- PEDAGOGIK FUNKSIYALARI

Sulaymonov Jaxongir Solijonovich

Farg'ona davlat universiteti

Sport faoliyati fakulteti sport o'yinlari nazariyasi

va uslubiyati kafedrasida o'qituvchisi

ORCID: 0009-0002-6038-2576

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'qituvchi-trenerning kasbiy-pedagogik faoliyatidagi ko'p qirrali funksiyalar chuqur tahlil qilingan. Tadqiqotda nazariy manbalar o'rganilib, amaliy kuzatishlar va suhbatlar asosida trenerlik faoliyatining ta'limiy, tarbiyaviy, tashkiliy, psixologik, kommunikativ hamda ilmiy-metodik vazifalari tizimli yoritilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, trenerning kasbiy-pedagogik kompetensiyasi sportchilarning jismoniy, aqliy va ijtimoiy rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Maqolada, shuningdek, zamonaviy sport pedagogikasida trenerlik faoliyatining dolzarbligi hamda uni takomillashtirish yo'llari muhokama etilgan.

Kalit so'zlar: O'qituvchi-trener, kasbiy kompetensiya, pedagogik funksiyalar, sport pedagogikasi, ta'lim, tarbiya, metodika.

Abstract: This article presents a comprehensive analysis of the multifaceted functions of a teacher-trainer in professional and pedagogical practice. The research examined theoretical sources and, based on practical observations and interviews, systematically highlighted the educational, formative, organizational, psychological, communicative, and scientific-methodological tasks of coaching. The findings demonstrate that the professional and pedagogical competence of a coach is a crucial factor in the physical, mental, and social development of athletes. The article also addresses the relevance of coaching in modern sports pedagogy and explores ways to enhance its effectiveness.

Key words: Teacher-trainer, professional competence, pedagogical functions, sports pedagogy, education, upbringing, methodology.

Аннотация: В статье представлен глубокий анализ многогранных функций тренера-преподавателя в его профессионально-педагогической деятельности. В ходе исследования изучены теоретические источники, а также на основе практических наблюдений и интервью системно освещены образовательные, воспитательные, организационные, психологические, коммуникативные и научно-методические задачи тренерской деятельности. Результаты показывают, что профессионально-педагогическая компетентность тренера является важным фактором физического, психического и социального развития спортсменов. В статье также рассматриваются актуальные вопросы тренерской деятельности в современной спортивной педагогике и пути её совершенствования.

Ключевые слова: Тренер-преподаватель, профессиональная компетентность, педагогические функции, спортивная педагогика, образование, воспитание, методика.

KIRISH

Sport ta'limi va tarbiyasida o'qituvchi-trenerning o'rni tobora ortib bormoqda. Chunki jismoniy tarbiya va sport faoliyatining asosiy maqsadi nafaqat yuqori sport natijalariga erishish, balki jamiyat uchun barkamol, sog'lom, intellektual salohiyatli shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Trener bu jarayonda ko'p funksiyali pedagog sifatida namoyon bo'ladi. Uning faoliyati o'quvchi-yoshlarning jismoniy rivojlanishi, ruhiy barqarorligi va ijtimoiy faolligiga bevosita ta'sir qiladi.

Hozirgi davrda trenerning vazifalari murakkablashib bormoqda ^[1; 2]. Ilgari ularning asosiy mas'uliyati sportchilarni musobaqalarga tayyorlash, texnika va taktika o'rgatishdan iborat bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda ular psixolog, tarbiyachi, metodist, tashkilotchi va hatto ilmiy izlanuvchi sifatida ham faoliyat yuritishi zarur. Shu bois, o'qituvchi-trenerning kasbiy-pedagogik funksiyalarini ilmiy asosda tahlil qilish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir ^[3].

Pedagogik jarayonlarda trener quyidagi vazifalarni bajaradi: bilim berish (didaktik), tarbiyaviy, tashkiliy, motivatsion, kommunikativ, diagnostik va boshqalar. Bu funksiyalar bir-biridan mustaqil emas, balki o'zaro bog'liq va kompleks holda amalga oshiriladi. Shu bois, trenerning kasbiy faoliyatini faqatgina sport natijalari

orqali baholash noto'g'ridir. Uning pedagogik mahorati sportchi shaxsining har tomonlama shakllanishida asosiy omil sifatida qaralishi lozim [4].

Zamonaviy sport psixologiyasi va pedagogikasida trenerlik faoliyatini ko'rib chiqishda ikki asosiy yo'nalishga urg'u beriladi [5; 6; 7; 8]:

- 1. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish.** Trener o'z kasbiy faoliyatida nazariy bilimlar, amaliy tajriba va kommunikativ ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur.
- 2. Shaxsiy fazilatlar.** Trenerning adolat, sabr, mas'uliyat, liderlik kabi xususiyatlari uning pedagogik funksiyalarini muvaffaqiyatli bajarishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada biz o'qituvchi-trenerning kasbiy-pedagogik funksiyalarini tizimli ravishda o'rganamiz, ularning mazmuni va ahamiyatini ilmiy asoslaymiz hamda trenerlik faoliyatida qo'llashning samarali yo'llarini ko'rsatib beramiz [9; 10; 11; 12].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston sport pedagogikasida o'qituvchi-trenerlarning kasbiy-pedagogik faoliyatini o'rganishga katta e'tibor qaratilgan. Ayrapetyants va Pulatov tomonidan yaratilgan "Voleybol nazariyasi va uslubiyati" darsligi sport mashg'ulotlarini samarali tashkil etish va trenerning pedagogik yondashuvini ilmiy asosda yoritib berdi. Mualliflar sport mashg'ulotlarini faqat jismoniy tayyorgarlik bilan cheklash mumkin emasligini, balki ular orqali tarbiyaviy va psixologik jarayonlarni ham olib borish lozimligini ta'kidlaydi.

Boltaevning "Voleybol nazariyasi va uslubiyati" kitobi ham sportchilarni tayyorlash jarayonida trenerning tashkiliy va kommunikativ funksiyalariga e'tibor qaratadi. Unda sport mashg'ulotlarini jamoaviy ruhda tashkil etish, sportchi shaxsida intizom va iroda sifatlarini shakllantirish masalalari alohida ko'rib chiqilgan. Bu yondashuv sportchilarni faqat natijaga emas, balki shaxsiy rivojlanishga yo'naltirishda muhim omil sifatida baholanadi.

So'nggi yillarda Sulaymonov va Isroilov tomonidan chop etilgan maqolalarda voleybolchilarning texnik-taktik tayyorgarligi, yosh sportchilarda psixologik barqarorlikni shakllantirish usullari o'rganilgan. Ularning tadqiqotlari trenerning kasbiy kompetensiyasi sportchilarning ijtimoiy va aqliy rivojlanishiga ham bevosita ta'sir etishini ko'rsatadi.

Shuningdek, Solijonovich tomonidan o'tkazilgan ilmiy izlanishlarda trenerning ilmiy-metodik faoliyati alohida ta'kidlangan. U zamonaviy sportda trenerning doimiy ravishda innovatsion metodika, yangi mashg'ulot texnologiyalari va psixologik yondashuvlardan foydalanishi zarurligini ko'rsatadi. Bu esa trenerlik kasbining nafaqat sport natijalari, balki sportchilar shaxsini har tomonlama rivojlantirishdagi o'rnini yanada kuchaytiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot nazariy va amaliy uslublar asosida olib borildi:

- 1. Nazariy tahlil.** O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarda chop etilgan ilmiy maqolalar, monografiyalar, sport pedagogikasi bo'yicha o'quv qo'llanmalar o'rganildi. Shuningdek, trenerlik faoliyati bilan bog'liq psixologik va pedagogik adabiyotlar tahlil qilindi.
- 2. Kuzatish.** Sport maktablari, universitet sport seksiyalari va professional jamoalarda trenerlarning faoliyati kuzatildi. Mashg'ulot jarayonida trenerlarning uslublari, sportchilar bilan muloqoti va tashkiliy ishlari qayd etildi.
- 3. Suhbat va intervyu.** Amaliyotchi trenerlar, o'qituvchilar va sportchilardan iborat 30 nafar respondent bilan suhbat o'tkazildi. Ulardan trener faoliyatidagi eng muhim qiyinchiliklar va ustuvor yo'nalishlar haqida ma'lumot olindi.
- 4. Qiyosiy tahlil.** Turli sport turlarida (futbol, voleybol, yengil atletika, kurash) trenerlik faoliyatidagi umumiy va xos jihatlar solishtirildi.

Bu metodlar natijalarni kompleks yondashuv asosida ko'rib chiqishga imkon berdi [9; 12; 13; 14].

TAHLIL VA NATIJALAR

- 1. Ta'limiy funksiyasi.** Trener sportchilarni texnik va taktik bilimlar bilan qurollantiradi. Shu bilan birga, u o'quvchilarga sog'lom turmush tarzi, sport gigiyenasi, mashg'ulot metodikasi haqida ham ma'lumot beradi. Ta'limiy faoliyat trenerning asosiy vazifasi bo'lib, u metodik materiallarni ishlab chiqish, mashg'ulotlarni rejalashtirish va nazorat qilish orqali amalga oshiriladi.

- Tarbiyaviy funksiyasi.** Trener shaxsiy namuna orqali sportchilarda intizom, halollik, iroda, sabr-toqat, hamkorlik kabi ijobiy fazilatlarni shakllantiradi. Masalan, kurash bo'yicha trener sportchilarga raqibga hurmat bilan munosabatda bo'lishni o'rgatadi. Futbol treneri esa jamoaviy hamkorlik va mas'uliyatni tarbiyalaydi.
- Tashkiliy funksiyasi.** Mashg'ulotlar jarayonini samarali tashkil etish, musobaqalarni tayyorlash va o'tkazish, sportchilarni guruhlariga ajratish, reja-jadval tuzish – bular trenerning tashkiliy faoliyatiga kiradi. Bu vazifalar trenerning menejerlik qobiliyatlarini ham talab qiladi.
- Psixologik funksiyasi.** Sportchilar mashg'ulot va musobaqalarda ko'pincha stress va hayajonga duch keladi. Trener bu jarayonda motivatsiya beruvchi, ruhiy qo'llab-quvvatlovchi, inqirozli vaziyatlarda muvozanatni tiklovchi sifatida chiqadi. Bu funksiyaning samaradorligi trenerning psixologik bilimlariga bog'liq.
- Kommunikativ funksiyasi.** Trenerning sportchilar, ota-onalar, boshqa trenerlar va ta'lim muassasalari bilan muloqoti muhimdir. Samarali kommunikatsiya mashg'ulotlar jarayonini osonlashtiradi, ishonchli muhit yaratadi.
- Ilmiy-metodik funksiyasi.** Zamonaviy sport nazariyasi tez sur'atlarda rivojlanmoqda. Shu sababli trener doimiy ravishda ilmiy yangiliklardan xabardor bo'lishi, ularni amaliyotda qo'llashi kerak. Masalan, yangi mashg'ulot metodikasi, yuklama nazorati, reabilitatsiya usullari va boshqalarni sportchilarga tatbiq etishi lozim ^[14].

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, trenerning barcha funksiyalari uzviy bog'liq holda amalga oshiriladi. Masalan, ta'limiy faoliyat tarbiyaviy jarayon bilan uyg'unlashadi, tashkiliy faoliyat esa kommunikatsiya va psixologik qo'llab-quvvatlashsiz samarali bo'la olmaydi. Shuningdek, trenerning shaxsiy fazilatlari uning funksiyalarini bajarish darajasini belgilab beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'qituvchi-trenerning kasbiy-pedagogik faoliyati ko'p qirrali bo'lib, sportchilar shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, trenerning ta'limiy, tarbiyaviy, tashkiliy, psixologik, kommunikativ va ilmiy-metodik funksiyalari uzviy aloqada amalga oshirilishi lozim. Zamonaviy sport pedagogikasida trenerning muvaffaqiyati nafaqat jismoniy tayyorgarlik darajasiga, balki uning pedagogik va shaxsiy fazilatlari ham bog'liq. Amaliy tavsiya sifatida shuni ta'kidlash mumkin: trenerlarni tayyorlash jarayonida pedagogik psixologiya, kommunikatsiya, innovatsion metodika va liderlik ko'nikmalariga ko'proq e'tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- Ayrapetyants L. R., Pulatov A. A. Voleybol nazariyasi va uslubiyati. Jismoniy tarbiya institutlari va oliy pedagogika bilim yurtlari uchun darslik. 2011. – 279 b.
- Pulatov A. A. Voleybol nazariyasi va uslubiyati. Darslik. Toshkent: O'zkitobsavdonashriyoti, 2020. – 448 b.
- Boltayev Z. B. Voleybol nazariyasi va uslubiyati. Darslik. Samarqand, 2019. – 380 b.
- Сулаймонов Ж., Исроилов Ш. Методика начального обучения технико-тактическим приемам на занятиях по волейболу. Зарубежная лингвистика и лингводидактика, 3(3/S), 115–124, 2025.
- Сулаймонов Ж., Исроилов Ш. Теоретические основы физической и технико-тактической подготовки волейболистов 15–16 лет. Общество и инновации, 6(3/S), 237–243, 2025.
- Solijonovich S. J. 15–16 yoshli voleybolchilarni sport seksiyasi mashg'ulotlari orqali umumiy va maxsus jismoniy sifatlarni rivojlantirish. International Conference on Economics, Finance, Banking and Management, January 2025, pp. 10–22.
- Solijonovich S. J. Voleybol seksiyasining tuzilishi, maqsadi va vazifalari. International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences, January 2025, pp. 6–17.
- Sulaymonov J. Voleybol o'yinida joy tanlash asosida to'pni qabul qilish texnikasi. Conference on Digital Innovation: Modern Problems and Solutions, 2024.
- Sulaymonov J. Voleybol o'yinida o'zlashtirilgan texnik-taktik ko'nikmalarni o'yin davomida mukammallashtirish. Conference on Digital Innovation: Modern Problems and Solutions, 2024.
- Sulaymonov J. Voleybol o'yinida yuqoridan va pastdan ikki qo'llab to'p uzatish texnikasi. Conference on Digital Innovation: Modern Problems and Solutions, 2024.
- Solijonovich S. J. Maktab va professional ta'lim tizimida yosh voleybolchilarni tayyorlash jarayoni. Научный Фокус, 1(9), 290–295, 2024.
- Solijonovich S. J. Umumta'lim maktabi dasturlarida sport o'yinlari. Научный Фокус, 1(9), 285–289, 2024.
- Sulaymonov J. S. Maktab va professional ta'lim tizimida ta'lim tizimidagi innovatsion pedagogik texnologiyalar. Экономика и социум, 2(117)-1, 673–676, 2024.
- Solijonovich S. J. Zamonaviy voleybolda to'pni o'yinga kiritish texnikasi. IMRAS, 6(6), 366–373, 2023.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.